

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

P R O G R A M A
PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT
PROFESORI

DISCIPLINA DE EXAMEN:
PSIHOPEDAGOGIE SPECIALĂ

2015

A. PREZENTARE. COMPETENȚE GENERALE

Prezenta programă se adresează cadrelor didactice care doresc să participe la examenul pentru definitivare în învățământul preuniversitar, la disciplina **Psihopedagogie Specială**.

Programa de examen este elaborată în acord cu legislația în vigoare, iar concepția, principiile și criteriile care stau la baza selecției prezentei tematici sunt următoarele:

- a) statutul și competențele aferente carierei didactice;
- b) eficacitatea practică și socială a conținuturilor pentru registrul activităților desfășurate de cadrul didactic în unitățile școlare din învățământul preuniversitar special și special integrat, asociată cu interesele de bază ale elevilor cu CES cu care lucrează și/sau interacționează;
- c) raportarea la dificultățile majore pedagogice, psihopedagogice, psihosociale întâmpinate de cadrele didactice în practica școlară, la nevoia de consolidare și diversificare a competențelor dobândite în cadrul procesului de formare și dezvoltare profesională;
- d) dezvoltarea și inovarea metodologică, prin reflecție asupra teoriei și practicii educaționale, la nivel național și internațional.

COMPETENȚE GENERALE

- Cunoașterea, înțelegerea și utilizarea operațională adecvată a conceptelor psihopedagogice;
- Cunoașterea conținuturilor științifice fundamentale în psihopedagogia specială;
- Cunoașterea specificului învățării, compensării/recuperării și integrării copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES);
- Evaluarea și monitorizarea dezvoltării psihointellectuale, socio-afective și comportamentale a elevilor cu CES.
- Proiectarea și realizarea demersului didactic trans-, inter- și multidisciplinar, în funcție de particularitățile biopsihosociale ale copiilor/elevilor cu CES;
- Dezvoltarea competențelor metodice și metodologice ale cadrelor didactice din învățământul special și special integrat.
- Aplicarea principiilor didacticii generale și specifice.
- Cunoașterea documentelor școlare specifice și a legislației în vigoare.

B. TEMATICA DE SPECIALITATE. COMPETENȚE SPECIFICE

Psihopedagogia specială este o știință interdisciplinară la confluența dintre psihologie, pedagogie, medicină și sociologie, care se ocupă de cunoașterea complexă a persoanelor cu cerințe educative speciale, în vederea proiectării și implementării de acțiuni cu caracter formativ și corectiv-terapeutic pentru o inserție/reinserție psihosocială eficientă.

COMPETENȚE SPECIFICE

Competențele și conținuturile din programă vizează:

- Interpretarea și utilizarea în procesul instructiv-educativ și terapeutic-recuperator a rezultatelor evaluărilor psihopedagogice și curriculare ale copiilor cu CES, precum și în diferite situații de învățare și de viață;
- Utilizarea rezultatelor evaluărilor în vederea adaptării modalităților de instruire/ intervenție cu scopul optimizării procesului de învățare și recuperare a copiilor/elevilor cu CES;
- Elaborarea unui curriculum adaptat nivelului de dezvoltare, precum și potențialului de învățare al elevului cu CES;
- Proiectarea, organizarea și evaluarea activităților instructiv-educative și terapeutic-recuperatorii adaptate particularităților psihoindividuale ale elevilor;
- Selectarea și diferențierea conținuturilor, metodelor, procedeele și mijloacelor didactice în vederea derulării unui proces instructiv-educativ și terapeutic recuperator de calitate.
- Utilizarea adecvată a strategiilor didactice, terapeutic-recuperatorii și compensatorii în toate tipurile de activități desfășurate cu copii/elevi cu CES;
- Crearea unui climat educativ interactiv, de cooperare, stimulat, care să dezvolte participarea activă, independența, schimbările pozitive de comportament și autonomia copiilor/elevilor cu CES.

TEMATICA DE SPECIALITATE – PSIHOPEDAGOGIE SPECIALĂ

I. OBIECTUL ȘI PROBLEMATICA PSIHOPEDAGOGIEI SPECIALE

1. Obiectul și locul psihopedagogiei speciale în ansamblul științelor psihopedagogice – relațiile sale interdisciplinare.
2. Cadrul conceptual și terminologia specifică psihopedagogiei speciale.
3. Structura și finalitățile psihopedagogiei speciale.
4. Actualități și perspective – experiența națională și internațională cu privire la practicile utilizate în intervenția recuperatorie și educația copiilor/elevilor/tinerilor cu CES.

II. ETIOLOGIE ȘI CLASIFICARE ÎN PSIHOPEDAGOGIA SPECIALĂ

1. Principalele categorii etiologice responsabile de apariția dizabilităților; etiologie exogenă, etiologie endogenă.
2. Clasificarea dizabilităților.
3. Frecvența diferitelor tipuri de dizabilități.

III. FACTORII ȘI ETAPELE DEZVOLTĂRII COPILULUI/TÂNĂRULUI CU DIZABILITĂȚI

1. Factorii care condiționează dezvoltarea copilului/tânărului. Relația dintre factorii ereditari, factorii de mediu și factorii educaționali. Raportul specific dintre aceștia în cazul copiilor/tinerilor cu dizabilități.
2. Dezvoltarea compensatorie.
3. Etapele dezvoltării ontogenetice și relevanța lor în cazul copiilor cu dizabilități.

IV. EVALUAREA COMPLEXĂ ȘI DIAGNOSTICAREA COPILULUI/ ELEVULUI CU CES.

1. Evaluarea copilului/elevului cu CES - proces continuu și complex (domeniile evaluării, scopul și metodologia evaluării)
2. Evaluarea copilului/elevului cu CES în contextul intervenției educațional-recuperatorii.
3. Necesitatea psihodiagnozei formative în psihopedagogia specială.
4. Metode și mijloace de investigație psihopedagogică a copilului/ elevului cu CES. Fișa psihopedagogică - instrument de evaluare continuă și intervenție recuperatorie.
5. Problematika depistării precoce și a diagnosticului diferențial în psihopedagogia specială.

V. PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII PSIHOFIZICE ȘI SOCIALE ALE COPIILOR/ELEVILOR CU DIZABILITĂȚI.

1. Particularități ale funcțiilor și proceselor psihice la copiii/elevii cu diferite tipuri de dizabilități:
 - a. Particularitățile senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor
 - b. Particularitățile gândirii, limbajului, memoriei, imaginației, atenției
 - c. Particularități ale motivației, afectivității, voinței
2. Specificul învățării de tip școlar și a procesului terapeutic-recuperativ la elevii cu dizabilități.
3. Individualizarea comunicării pe tipuri de dizabilități.
4. Structura și formele de manifestare a personalității copilului/elevului cu dizabilități.
5. Specificul vieții sociale a copiilor/elevilor cu diferite tipuri de dizabilități. Consecințe ale manifestării deficienței în procesul de dezvoltare, adaptare, integrare socială a acestora.
6. Simptomatologie și structură în sindroamele diferitelor categorii de dizabilități.

VI. TULBURĂRILE DE LIMBAJ. FORME DE MANIFESTARE A TULBURĂRILOR DE LIMBAJ ȘI TERAPIA LIMBAJULUI.

1. Tulburări de pronunție sau de articulație.
2. Tulburările de ritm și fluentă a vorbirii.
3. Tulburări ale limbajului oral și scris.
4. Caracteristicile tulburărilor de limbaj la copilul/elevul cu CES.
5. Terapii specifice de compensare și învățare a limbajului: terapia tulburărilor de limbaj, demutizarea, audiologia educațională și tehnologică, educația vizual-perceptivă, orientarea spațială și mobilitatea, psihoterapia comportamentală.

VII. SPECIFICUL ACTIVITĂȚILOR EDUCAȚIONAL-TERAPEUTICE ÎN PSIHOPEDAGOGIA SPECIALĂ

1. *Stimulare cognitivă*
 - a) Rolul activităților cognitive în educația specială a copiilor/elevilor cu CES.
 - b) Continutul activităților cognitive

2. *Terapia ocupațională*
 - a) Rolul și funcțiile terapiei ocupaționale.
 - b) Desfășurarea procesului de terapie ocupațională.
3. *Ludoterapia*
 - a) Jocul ca proces de învățare și terapie recuperatorie
 - b) Ludoterapia în cadrul acțiunii de terapie complexă recuperatorie integrată
 - c) Jocuri didactice și activități de loisir realizate cu copiii/elevii cu CES în activitatea de învățare și în terapia educațională integrată.
4. *Terapia psihomotricității și abilitarea manuală*
 - a) Structura psihomotricității. Obiective educațional-terapeutice ale psihomotricității și instrumente de evaluare.
 - b) Conținutul, obiectivele și modalitățile de evaluare a activităților de abilitare manuală.
5. *Formarea autonomiei personale și sociale*
 - a) Autonomia personală și socială și integrarea în comunitate.
 - b) Formarea autonomiei personale și sociale. Obiective și structuri de activități educațional-terapeutice.

VIII. PSIHOPEDAGOGIA INTEGRĂRII COPIILOR/TINERILOR CU CES ÎN ȘCOALA DE MASĂ

1. Obiectul de studiu al psihopedagogiei integrării. Delimitări conceptuale din literatura de specialitate (integrare, normalizare, incluziune, diferențiere, școala incluzivă, adaptări curriculare, etc.).
2. Cadrul normativ și legislativ care reglementează integrarea copiilor cu CES în școala de masă.
3. Modele și forme de integrare școlară a copiilor cu CES.
4. Modalități de favorizare a integrării copiilor/tinerilor cu CES în învățământul de masă prin: depistare precoce, intervenție timpurie, educație preșcolară, debut școlar în școala de masă, trasee educaționale compatibile cu tipul și gradul de deficiență, etc. Optimizarea procesului educațional prin intermediul profesorului itinerant și de sprijin.
5. Școala incluzivă – caracteristici și obiective. Managementul școlii incluzive.
6. Soluții privind integrarea școlară pentru principalele categorii de copii cu dizabilități.
7. Avantaje și limitele integrării școlare.

IX. FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR, DEPRINDERILOR ȘI CAPACITĂȚILOR ÎN VEDEREA INTEGRĂRII SOCIO-PROFESIONALE A COPIILOR/ELEVILOR/TINERILOR CU CES

1. Caracteristicile și rolul abilității manuale în achiziționarea principalelor abilități și deprinderi necesare profesionalizării.
2. Activități de formare a competențelor necesare pregătirii pentru viață.
3. Consilierea și orientarea școlară și profesională a elevilor cu CES.
4. Integrarea socio-profesională a copiilor/elevilor/tinerilor cu CES.

C. TEMATICA DIDACTICĂ – PSIHOPEDAGOGIE SPECIALĂ

I. DIDACTICA PSIHOPEDAGOGIEI SPECIALE - TEORIE GENERALĂ A PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU ELEVII CU DIZABILITĂȚI

1. Obiectul de studiu și scopul didacticii psihopedagogiei speciale
2. Structura învățământului special, scopul și obiectivele procesului de învățământ pentru elevii cu dizabilități.
3. Specificul procesului de învățământ pentru elevii cu dizabilități ca relație între predare-învățare-evaluare-compensare. Caracterul formativ-educativ-recuperator al programelor de psihopedagogie specială și al programului de sprijin pentru elevii cu dizabilități integrați în învățământul de masă.
4. Ethosul pedagogic al învățământului pentru elevii cu dizabilități. Specificul aplicării sistemului de principii didactice generale. Importanța aplicării principiilor specifice învățământului pentru elevii cu dizabilități.

II. PROIECTAREA, ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚII DIDACTICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PENTRU ELEVII CU DIZABILITĂȚI

1. Curriculum național: tipuri de curriculum. Practici noi în organizarea curriculumului: interdisciplinaritate, modularitate, curriculum diferențiat și adaptat. Documente curriculare: planuri-cadru, programe școlare, manuale școlare, alte suporturi curriculare.

2. Specificul curriculumului învățământului special și special integrat pentru diferite tipuri și grade de dizabilitate: diferențiere/ individualizare curriculară, centrare pe formarea de competențe/ cunoștințe operative /deprinderi de viață, orientare terapeutic-compensatorie.
3. Operaționalizarea obiectivelor educaționale; strategii de operaționalizare. Stabilirea de obiective diferențiate și individualizate în contextul activităților de învățare pentru elevii cu dizabilități; negocierea și stabilirea de comun acord a obiectivelor intervenției de către echipa multidisciplinară în parteneriat cu familia.
4. Specificul proiectării activității didactice pentru elevii cu dizabilități: planificare calendaristică, proiectarea unității de învățare, proiecte de activități didactice (pentru diferite tipuri de lecții și activități educațional-terapeutice), proiectarea de activități de învățare intra-, inter- și transdisciplinare pe teme, adaptări curriculare pentru elevii cu dizabilități integrați în învățământul de masă, planuri de intervenție personalizate. Rolul și funcționarea echipei multidisciplinare. Proiectare didactică pentru clase cu elevi având două sau mai multe grupe de nivel.
5. Forme de organizare a activității didactice în învățământul special și special integrat. Forme de activitate diferențiată și individualizată: învățare pe grupe de nivel (multi-level learning), învățare individualizată, lucru în echipă al profesorilor (team-teaching), parteneriat în predare-învățare etc.
6. Specificul relației elev-profesor în contextul activităților de grup și individuale. Tipuri de relații specifice educației speciale.

III. STRATEGII DIDACTICE SPECIFICE PSIHODEDAGOGIEI SPECIALE

1. Specificul utilizării metodelor didactice tradiționale în cazul diferitelor categorii de elevi cu dizabilități: clasificare, definire, evidențierea avantajelor și limitelor în funcție de specificul dizabilității.
2. Aplicarea metodelor didactice moderne, activ-participative, în activitățile școlare desfășurate cu elevii cu diferite tipuri de dizabilități: caracteristici, avantaje și limite. Învățarea prin cooperare.
3. Metode, procedee și tehnici specifice psihopedagogiei speciale:
 - în activitatea educativ-terapeutică cu elevii cu dizabilități mintale - metoda imitației, modelării, fragmentării operațiilor în secvențe mici și înlănțuirea lor, metode specifice de structurare și organizare spațio-temporală, metode de terapie comportamentală, ABA, TEACCH, PECS, Give me 5, etc.;
 - în activitatea educativ-terapeutică cu elevii cu dizabilități auditive- metodologia specifică demutizării (metoda orală, metoda gestuală, sistemul dactil, metoda grafică, comunicarea totală), metode specific ortofonice, metodologia labiolecturii, etc.;
 - în activitatea educativ-terapeutică cu elevii cu dizabilități vizuale- metode, procedee și tehnici de stimulare și educație vizuală a resturilor de vedere, metode de educare a tactil-kinesteziei, orientării spațiale și a deplasării la nevăzători etc.;
 - metodele și procedeele specific logopedice: demonstrația articulatorie, modelarea, exercițiul articulatoriu, fonatoriu, comparația ortofonică, sonoră și grafică, metoda "mecanică", derivarea sunetelor, comunicarea augmentativă și alternativă etc.

Modele de programe terapeutice complexe pentru diferite tipuri de dizabilități.
4. Metodica predării-învățării citit-scrisului și calculului aritmetic.
 - a) Formarea și consolidarea deprinderilor de citit-scris la diferite categorii de elevi cu dizabilități. Formarea structurilor perceptiv-motrice de bază (schemă corporală, coordonare oculo- manuală, structuri perceptiv- motrice de formă, mărime, culoare, spațiale și temporale), pregrafia și prelexia – faze premergătoare ale însușirii citit-scrisului. Etapele însușirii citit-scrisului: perioada preabecedară, abecedară și postabecedară la copilul cu dizabilități. Utilizarea metodei fonetico-analitico-sintetice, a metodei globale, în activitatea de învățare a citit-scrisului. Metodologia predării-învățării cunoștințelor elementare de limba română la elevii cu diferite tipuri de dizabilitati.
 - Metodologia învățării citit-scrisului în Braille.
 - Particularități ale învățării citit-scrisului în cazul copiilor cu surditate.
 - Specificul învățării citit-scrisului la elevii cu dizabilități multiple (surdo-cecităate, paralizii cerebrale, autism, etc).
 - b) Specificul formării competenței de calcul aritmetic la copilul cu dizabilitati. Abilități de pre-calcul. Formarea conceptului de număr natural. Numerația. Operații cu numere

naturale. Utilizarea practică a unităților de măsură. Metodica rezolvării problemelor în cazul elevilor cu diferite tipuri de dizabilități.

5. Mijloacele de învățământ și integrarea lor în procesul de predare-învățare-evaluare orientat terapeutic-compensator, pentru elevii cu dizabilități.
 - a) Tipuri de mijloace de învățământ și caracteristicile lor.
 - b) Particularități ale utilizării mijloacelor de învățământ în educația specială: importanța mijloacelor concret-intuitive la elevii cu dizabilități mintale; utilizarea mijloacelor moderne audio-vizuale și informatice; utilizarea de softuri educationale; rolul mijloacelor surdo-tehnice (individuale, colective, portabile, fixe, mecanice, electrice, electronice) și descrierea lor în funcție de analizator (auditive, vizuale, vibrotactile, electrostimulatoare, combinate); mijloace tehnice de instruire pentru elevii slab-văzători și nevăzători; rolul tehnologiilor de acces în procesul de învățare și comunicare.
6. Strategii de evaluare a rezultatelor procesului educativ-terapeutic și a progresului școlar al elevilor cu dizabilități.
 - a. Funcțiile și formele (tipurile) evaluării și integrarea acestora în procesul educativ-terapeutic desfășurat cu elevii cu dizabilități. Importanța evaluării continue (formative) în activitățile de învățare și terapie cu elevii cu dizabilități. Formarea capacității de autoevaluare la elevi.
 - b. Metode de evaluare: tradiționale și moderne. Specificul utilizării lor la diferite categorii de elevi cu dizabilități (caiete de observații, fișe de evaluare, scale de progres, rapoarte de evaluare descriptive). Modalități de elaborare a probelor de evaluare și a itemilor.
 - c. Aprecierea rezultatelor școlare. Tehnici de notare și oportunitatea utilizării lor în cazul diferitelor categorii de elevi cu dizabilități (prin raportare la curriculum/descriptori de performanță, la standardele unui grup de referință, la individ). Sisteme de notare (cifrică și cu calificative) bazate pe descriptorii de performanță utilizate în învățământul special. Factori perturbatori în apreciere și notare.

D. BIBLIOGRAFIE

1. Anca, M., Logopedie, Presa Universitara Clujeana, Cluj-Napoca, 2003
2. Boici Gherghina, Stănică Ilie – Evaluarea copiilor cu CES în perspectiva integrării, Timpul, Reșița, 1998
3. Cerghit Ioan – Metode de învățământ, Editura Polirom, Iași, 2006
4. Cozma Adrian – Psihopedagogia comunicării la copii cu dizabilități mintale, Editura RAR, București, 2008
5. Crețu Carmen – Curriculum individualizat și personalizat, Ed. Polirom, Iași, 1998
6. Cucuș Constantin – Pedagogie generală, Editura Polirom, Iași, 2000
7. Gherguț Alois – Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice, Editura Poliorom, Iași, 2005
8. Gherguț Alois – Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive în educație, Editura Poliorom, Iași, 2006
9. Green Cristofer, Chee Kit – Să înțelegem ADHD, Editura Aramis, București, 2009
10. Ionescu Miron, Radu Ioan – Didactica modernă, Editura Dacia Cluj, 2004
11. Mitrofan Iolanda (coord) - Psihopatologia, Psihoterapia și Consilierea Copilului, Editura SPER, București, 2001
12. Mitrofan Nicolae – Testarea psihologică a copilului mic, EditPress Mihaela SRL, București, 1997
13. Mușu, I., Taflan, A. - Terapia educațională integrată, Ed. Pro Humanitate, București, 1997.
14. Paunescu C., Musu I., Recuperarea medico-pedagogică a copilului handicapat mintal, Ed. Medicala, București, 1990.
15. Păunescu Constantin, Mușu Ionel – Psihopedagogia specială integrată. Handicapul mintal. Handicapul intelectual, Pro Humanitate, București, 1997
16. Păunescu Constantin, Mușu Ionel – Metodologia învățării matematicii la deficienții mintali, Editura Didactică și Pedagogică București, 1981
17. Peeters Theo – Autismul. Teorie și intervenție educațională, Editura Științele Educației, 2009
18. Popovici, D.V, Elemente de psihopedagogia integrării, Editura Pro Humanitate, București, 1999.
19. Popovici DoruVlad – Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale, Editura Pro Humanitate, București, 2000
20. Popovici Doru Vlad – Orientări teoretice și practice în educația integrată Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2007

21. Popovici , D.V, Matei, R., Terapie ocupationala pentru persoane cu deficiente, Edit. MUNTENIA, Constanța, 2005.
22. Popovici Doru-Vlad, Racu Sergiu – Recuperarea copiilor cu polihandicap, Asociația pentru Persoane cu Dizabilități de Intellect Humanitas din Moldova, Î.S.F.E.-P. ”Tipografia Centrală”, 2012.
23. Popovici Doru-Vlad, Racu Aurelia, Dani Anatol, Crețu Verginia – Intervenția recuperativ-terapeutică pentru copiii cu dizabilități multiple, Editura Ruxandra, Chișinău, 2009.
24. Popovici Doru-Vlad (coord.), Cozma Adrian., Tutu Alina Stefania., Constantin Madalina., Cotaș Petrica., Neagoe Stelian – Strategii de comunicare augmentativă și alternativă pentru elevii non-verbali, Editura Universității București, București, 2015.
25. Preda Vasile – Psihopedagogia intervenției timpurii la deficienții vizuali PUC, Cluj Napoca, 2002
26. Preda Vasile – Intervenția precoce în educarea copiilor deficienți vizuali, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 1999
27. Preda Vasile (coord.) – Elemente de psihopedagogie aplicată. Cercetări fundamentale și aplicate, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2007
28. Pufan Constantin – Probleme de surdo-psihologie, vol. I, 1972, vol. II, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982
29. Radu Gheorghe – Psihopedagogia dezvoltării școlarilor cu handicap, Editura Didactică și Pedagogică București, 1999
30. Radu Gheorghe – Psihopedagogia școlarilor cu handicap mintal, Editura Pro Humanitate, București, 2000
31. Radu Gheorghe – Introducere în psihopedagogia școlarilor cu handicap, Editura Pro Humanitate, București, 1999
32. Radu, D. I., Ulici, G., – Evaluarea și educarea psihomotricității, Editura Fundației Humanitas, București, 2003
33. Radu Gheorghe – Psihologie școlară pentru învățământ special, Editura Fundației Pro Humanitas, București, 2002
34. Stănică Ilie, Mușu Ionel, Popa Mariana, Popovici Doru Vlad, Rozorea Anca – Psihopedagogia specială – Deficiențe senzoriale, Pro Humanitate, București, 1997
35. Stănică Ilie, Popa Mariana – Elemente de psihopedagogia deficienților de auz, Institutul Național pentru Recuperare și Educație Specială a Persoanelor Handicapate, Editura Universul, București, 1994
36. Stoica Adrian – Evaluarea progresului școlar. De la teorie la practică, Editura Humanitas Educational, București, 2003
37. Șchiopu Ursula, Verza Emil – Psihologia vârstelor, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995
38. Ștefan Mircea – Educarea copiilor cu vedere slabă, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981
39. Verza Emil – Psihopedagogia specială, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994
40. Verza, E, Verza E.F (coord), Tratat de psihopedagogie specială, București, Editura Universității din București, 2011
41. Verza Emil – Tratat de logopedie, vol. I, Editura Fundației Humanitas, București, 2003
42. Verza, E., Tratat de logopedie, vol. II, București, Ed. Semne, 2009
43. Verza Emil, Verza Emil Florin – Psihologia vârstelor, Editura Prohumanitate, București, 2000
44. Verza Emil Florin – Introducere în psihopedagogia specială și asistență socială, Editura Fundației Humanitas, 2002
45. Vlad Elena – Evaluarea în actul educativ terapeutic, Editura Pro Humanitate, București, 1999
46. Vlad Mircea, Ghilaș Ileana, Cozma Adrian, Vasiliu Coca-Marlena – Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială, Editura Fundației Culturale Marin Speteanu, București, 2009
47. Vrăsmaș Ecaterina – Învățarea scrisului - o perspectivă comprehensivă și integrativă, Editura Prohumanitate, București, 1999
48. Vrăsmaș Ecaterina, Stănică Cornelia – Terapia tulburărilor de limbaj – Intervenții logopedice, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997
49. *** Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, cu privire la învățământul special și special integrat:
 - *Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului special și special integrat*, aprobat prin OMECTS nr. 5573/ 07.10.2011
 - *Regulamentul privind organizarea și funcționare Centrelor județene/ al municipiului București de resurse și asistență educațională*, aprobat prin OMECTS nr. 5555/07.10.2011
 - *Metodologia privind organizarea serviciilor de sprijin educațional pentru copiii, elevii și tinerii cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământul de masă*, aprobată prin OMECTS nr. 5574/ 07.10.2011
 - *Metodologia – cadru privind școlarizarea la domiciliu, respectiv înființarea de grupe/ clase în spitale*, aprobată prin OMECTS nr. 5575/ 07.10.2011

- *Metodologia privind evaluarea, asistenta psihoeducationala, orientarea scolara si orientarea profesionala a copiilor, a elevilor si a tinerilor cu cerinte educationale speciale*, aprobată prin OMECTS nr. 6552/13.12.2011

50. *** Planurile-cadru, programele școlare în vigoare pentru învățământul special.

NOTĂ: În elaborarea subiectelor, se va lua în considerare faptul că unele subiecte pot fi formulate astfel încât să ofere libertatea candidatului să abordeze problemele de specialitate și de didactica specialității din perspectiva unei categorii de elevi cu dizabilități.